

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Курсант 208 навчальної групи **Демчук Б.М.**

Науковий керівник: доцент цивільного права та процесу,
кандидат юридичних наук **Братель О.Г.**

07.07.2010 р. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» Цивільний процесуальний кодекс України було доповнено ст. 360-7 «Обов'язковість судових рішень Верховного Суду України». Відповідно до ч. 1 ст. 360-7 ЦПК України «рішення Верховного Суду України, прийняте за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України. Суди зобов'язані привести свою судову практику у відповідність із рішенням Верховного Суду України».

Цілком очевидно, що в ЦПК України запроваджено «судову практику» як новий вид нормативного джерела з чітко вираженими ознаками судового прецеденту, який повинен враховуватись судом під час ухвалення всіх наступних судових рішень.

Запропонована правова ситуація дещо не узгоджується з положеннями ст. 8 ЦПК України в якій зазначається: «1. Суд вирішує справи відповідно до Конституції України, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. 2. Суд застосовує інші нормативно-правові акти, прийняті відповідним органом на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що встановлені Конституцією України та законами України».

Таким чином, можна говорити про запровадження в сфері цивільного судочинства такого правового явища як судовий прецедент.

Об'єктом дослідження виступають особливості використання судового прецеденту в цивільному процесі.

Предметом дослідження: є визначення судового прецеденту в цивільному процесі, основні ознаки та напрями використання.

Мета роботи полягає в дослідженні правової природи судового прецеденту та можливість його застосування в якості джерела права.

Отже, тривалий час панівною у вітчизняній юриспруденції була думка, згідно з якою судовий прецедент не міг бути віднесений до джерел права. Крім того, за радянських часів студентів переконували, що тільки в країнах англо-американської правової системи судовий прецедент офіційно визнається джерелом права. В країнах романо-германської правової сім'ї основним джерелом права є нормативний акт.

Сучасне порівняльне правознавство навряд чи дозволить нам погодитися з правильністю цього переконання. В Німеччині, Франції, Нідерландах, Швейцарії – по суті в усіх розвинутих країнах континентальної правової традиції – якщо не в самому тексті закону, то принаймні в сучасній правовій доктрині, ніхто не заперечуватиме правотворчу роль судів.

Зміни внесені 07.07.2010 р. Законом України «Про судоустрій і статус суддів» до Цивільного процесуального кодексу України легалізували судовий прецедент як джерело права для національних судів.

Мною під судовим прецедентом розуміється зазвичай порядок мотивації у судовому рішенні конкретної справи, що береться за основу при вирішенні інших аналогічних справ, обставини яких будуть подібними за всіма основними параметрами.

Отже, **судовий прецедент** – це таке рішення суду в конкретній справі, що підказує іншим суддям, яке рішення слід прийняти при вирішенні аналогічних справ у майбутньому. Процедура ухвалення судового рішення не викликає запитань. Порядок його ухвалення визначається главою 7 ЦПК. Порушення встановленого порядку ухвалення судового рішення тягне за собою наступне його скасування судом вищої інстанції. Цією ж главою встановлені і вимоги до форми судового рішення, тобто його оформлення і реквізитів.

Виходячи з викладеного, ми можемо зробити висновок, що використання судового прецеденту як джерела права

законом не забороняється. Водночас, не слід сліпо дублювати зарубіжні традиції правозастосування, це має бути судовий прецедент з «українським обличчям», адже судові прецеденти – це не ідеальні джерела права (як і правова норма), їм властива певна суперечливість, оскільки існують випадки, коли суди по-різному вирішують однакові питання. У випадку визнання рішень даних судів прецедентними, ми отримаємо максимальну єдність системи цивільного судочинства України.

Щодо впровадження судового прецеденту як джерела права, слід зазначити, що єдиною перешкодою для такого їх використання є негативне ставлення української правової доктрини до судового прецеденту. Подолання такої ситуації, на нашу думку, може здійснюватися двома шляхами:

- еволюція правової доктрини і прийняття прецеденту як джерела права;

- прийняття Верховною Радою України закону, або ж внесення змін до існуючого, де буде визначено статус судового прецеденту в правовій системі: «Суд вирішує справи відповідно до Конституції України, законів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, нормативно-правових актів органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування, рішень Верховного Суду України чи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ».

Виходячи з викладеного, можемо зробити висновок, що використання судового рішення як судового прецеденту можливе, більше того, відповідно до ч. 2 ст. 8 ЦПК на них можна посилатись суддям при вирішенні справ.

В сучасному цивільному процесуальному законодавстві законодавець вже існуюче правове явище «судовий прецедент» підмінює поняттям судова практика.

Судова практика – це, з одного боку, вид судової діяльності по застосуванню правових норм, який пов'язаний з виробленням певних правовідносин на основі розкриття сенсу і змісту застосовуваних норм, а в необхідних випадках – і їх конкретизації та деталізації. З іншого боку – це сукупність правоположень. Таким чином, судова практика – це та сторона застосування правових норм, яка пов'язана з утворенням в процесі цього застосування будь-якого усталеного положення,

що конкретизує правову норму, сукупність аналогічних рішень в аналогічних справах, своєрідна форма правозастосовної діяльності.

З набуттям чинності положень ст. 360-7 ЦПК України все більше науковців схилиються до думки, що судова практика закріплена відповідними судовими рішеннями набуває ознак нормативності та слугує свого роду джерелами права. Дослідження наукових позицій та поглядів вчених дозволяє виокремити головні ознаки такого правового явища як «судова практика» (крізь призму цивільно-процесуальної діяльності) до яких належать:

1) сформовані прийоми та способи вирішення судами всіх ланок певних категорій цивільних справ;

2) результати правозастосування і тлумачення норм права судами всіх ланок при розгляді певних категорій цивільних справ;

3) результат діяльності судів всіх ланок при розгляді певних категорій цивільних справ;

4) результати діяльності Верховного Суду України у вигляді судових рішень набувають ознак джерел права;

5) офіційне оприлюднення в засобах масової інформації або на веб-сайтах визначених чинним законодавством судових рішень Верховного Суду України;

6) обов'язковість до виконання ухвалених судових рішень Верховного Суду України, що мають приписи нормативного характеру;

7) невиконання судових рішень Верховного Суду України тягне за собою відповідальність установлену законом.

Таким чином, можна зробити висновок, судова практика в цивільно-процесуальній сфері може поділятися на два види:

– *поточна судова практика* – результати тлумачення законодавства, результати розгляду та вирішення цивільних справ всіма судовими ланками при розгляді певної категорії цивільних справ, шляхом ухвалення всіх видів судових рішень, які не мають ознак джерел права;

– *судовий прецедент* – результати діяльності Верховного Суду України у вигляді судових рішень, прийнятих за наслідками розгляду заяви про перегляд судового рішення з мотивів неоднакового застосування судом (судами) касаційної

інстанції одних і тих самих норм матеріального права у подібних правовідносинах, що є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права, та для всіх судів України.

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ АБО ІНШОЮ НЕЗАКОННОЮ УГОДОЮ ЩОДО ЛЮДИНИ

Курсант 403 навчальної групи **Діновський Б.О.**

Науковий керівник: професор кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидат юридичних наук **Сокиран Ф.М.**

Протидія торгівлі людьми, яка фактично виступає формою сучасного рабства і порушенням прав людини, вимагає неабияких ресурсів. Першими кроками України в організації такої протидії стало визнання 24 березня 1998 року цього явища самостійним злочином, за вчинення якого була встановлена кримінальна відповідальність. Україна стала третьою державою Європи разом з Бельгією та Німеччиною, які на законодавчому рівні визнали торгівлю людьми тяжким злочином і встановили міру покарання за нього в Кримінальному кодексі.

Усвідомивши в подальшому недостатність одних каральних заходів, уряд України 25 жовтня 1999 року постановою №1768 затвердив Програму по запобіганню торгівлі жінками та дітьми в Україні, яка передбачає комплексний підхід до протидії цьому явищу. На виконання зазначеної Програми наказом МВС України від 23 травня 2000 року №319 "Про створення підрозділів по боротьбі зі злочинністю у сфері торгівлі людьми та у сфері громадської моральності" в системі карного розшуку МВС України було створено самостійні підрозділи по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми.

Крім того, 5 червня 2002 року Кабінетом Міністрів України постановою №766 затверджено Комплексну програму протидії торгівлі людьми на 2002-2005 роки.